

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Географічний факультет

Кафедра землезнавства та геоморфології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з навчальної роботи
« 15 » вересня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДИНАМІЧНА ГЕОМОРФОЛОГІЯ

для студентів

галузь знань	10 Природничі науки
спеціальність	106-«Географія»
освітній рівень	Бакалавр
освітня програма	Геоморфологія та природничий туризм
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2020/2021
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: **Погорільчук Наталія Михайлівна**, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(місяць, ПІБ, дата)
на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(місяць, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2020

Розробник: *Погорільчук Наталія Михайлівна, кандидат географічних наук, доцент кафедри землезнавства та геоморфології, доцент, кафедра землезнавства та геоморфології.*

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри землезнавства та геоморфології

 проф. Бортник С.Ю.
(підпис)

Протокол № 1 від «31» серпня 2020 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол від «11» вересня 2020 року № 5

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

проф. Запотоцький С.П.
(прізвище та ініціали)

«11» вересня 2020 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни «Динамічна геоморфологія» – набуття здатності вирішувати складні теоретичні та прикладні питання у навчанні та професійній діяльності у галузі природничої географії шляхом оволодіння студентами теоретичними положеннями динамічної геоморфології, знаннями про умови та чинники екзогенного морфогенезу, закономірності виникнення, поширення та характеристики сучасних екзодинамічних процесів, а також вміннями застосувати отримані знання у своїй практичній діяльності для прогнозування можливих сценаріїв впливу процесів морфогенезу на життєдіяльність людини.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1) успішне опанування таких навчальних дисциплін як «Фізика з основами геофізики», «Хімія з основами геохімії», «Геологія», «Геоморфологія», «Ландшафтознавство», «Метеорологія», «Гідрологія та океанологія» тощо;

2) вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки природних процесів, покомпонентно аналізувати природні умови території;

3) володіння елементарними навичками аналізу картографічних матеріалів різного змісту.

3. Анотація навчальної дисципліни.

Предметом вивчення динамічної геоморфології є елементарний геоморфологічний процес як функціональна одиниця загального процесу формування та трансформації рельєфу земної поверхні. Суть динамічної геоморфології визначає комплекс питань, до яких відносять вивчення властивостей процесів рельєфоутворення та форм відповідного рельєфу, механізмів цих процесів, їх енергетичних характеристик; оцінка стану і перебігу процесів та їх порогових значень; аналіз закономірностей розміщення та парагенетичних зв'язків між окремими формами рельєфу, процесами та середовищем, в якому вони відбуваються.

Знання з динамічної геоморфології мають важливе теоретичне та практичне значення, оскільки дають змогу ідентифікувати прояви різних морфодинамічних процесів в оточуючому середовищі, розрізняти різні генетичні групи та форми земної поверхні, що є підставою для проведення польових геоморфологічних досліджень та збору фактичного матеріалу під час проходження виробничої практики та підготовки кваліфікаційних робіт.

Навчальна дисципліна «Динамічна геоморфологія» є обов'язковим компонентом комплексної підготовки за освітньо-професійною програмою «Геоморфологія та природничий туризм» спеціальності 106-Географія.

4. Завдання (навчальні цілі). Вивчення дисципліни спрямовано на формування цілісного уявлення про кожен із генетичних типів процесів сучасної екзодинаміки, їх фізичні та енергетичні характеристики, умови та чинники виникнення, особливості перебігу та наслідки, які виражаються в утворенні (трансформації) форм рельєфу та відповідних генетичних типів четвертинних відкладів (**ФК 5**). Навчальними цілями також є наступні положення;

- ознайомити студентів з теоретичними засадами та понятійно-термінологічним апаратом динамічної геоморфології та поглибити теоретичні знання про морфолітогенез загалом та різні морфодинамічні процеси зокрема (**ФК 7**);

- навчити студентів виявляти причинно-наслідкові зв'язки різних геоморфологічних процесів (**ФК 5**);

- сформувані навички складати характеристики процесів за типовим планом (**ФК 10**);

- сформувані уявлення про методи дослідження динаміки рельєфу (**ФК 3**).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Основні концепції та теоретичні положення динамічної геоморфології	<i>лекція</i>	<i>опитування у тестовій та письмовій формі, контрольні тестові опитування, іспит</i>	<i>до 5%</i>
1.2	Понятійно-термінологічний апарат динамічної геоморфології. Генетичну класифікацію процесів	<i>лекція</i>		<i>до 5%</i>
1.3	Джерела енергії ендегенних та екзогенних процесів та енергетичний баланс Землі	<i>лекція</i>		<i>до 2%</i>
1.4	Фізичні закони та сили, якими описуються екзогенні процеси	<i>лекція</i>		<i>до 8%</i>
1.5	Механізми розвитку та динамічні характеристики різних процесів морфолітогенезу	<i>лекція, самостійна робота</i>		<i>до 10%</i>
1.6	Морфокліматичну зональність рельєфу Землі	<i>лекція, практичні заняття</i>		<i>до 3%</i>
1.7	Методи вивчення динаміки рельєфу	<i>лекція</i>		<i>до 5%</i>
1.8	Загальні тенденції у розвитку рельєфу та його форм	<i>лекція</i>		<i>до 2%</i>
2.1	Обґрунтовувати виникнення різних процесів з точки зору фізичних законів та сил	<i>лекції, практичні заняття</i>	<i>захист практичних робіт</i>	<i>до 8%</i>
2.2	Аналізувати природні умови конкретних територій і вичленовувати фонові умови та рушійні сили різних процесів	<i>практичні заняття</i>		<i>до 8%</i>
2.3	Ідентифікувати різні морфодинамічні процеси та генезис форм земної поверхні, що виникли внаслідок їхнього функціонування	<i>лекції, практичні заняття</i>		<i>до 8%</i>
2.4	Узагальнювати та систематизувати інформацію щодо конкретних процесів	<i>практичні заняття</i>		<i>до 8%</i>
2.5	Застосовувати методи вивчення та оцінки екзогенних процесів на практиці	<i>практичне заняття</i>		<i>до 8%</i>
3.1	Презентувати результати власного аналізу процесів морфогенезу	<i>практичні заняття</i>	<i>опитування у тестовій та письмовій формі виконання практичних та самостійних робіт</i>	<i>до 10%</i>
4.1	Застосовувати отримані знання для розв'язання практичних задач	<i>практичні заняття</i>		<i>до 5%</i>
4.2	Мотивувати необхідність досліджувати динаміку рельєфу з метою запобігання негативних наслідків та катастрофічних процесів	<i>практичні заняття</i>		<i>до 5%</i>

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Контрольні тестові опитування	8 тестів x 2 бали =16 балів	8 тестів x 4 бали = 32 бали
--------------------------------------	-----------------------------	-----------------------------

- підсумкове оцінювання (залік) проводиться у письмовій формі. Максимальна кількість балів на іспиті – 40 балів, мінімальна кількість балів, що додаються до семестрових – 27 балів.

- умови допуску до підсумкового заліку: студенти, які набрали сумарно меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 20 балів, до складання заліку не допускаються. Рекомендований мінімум для допуску – 33 бали. Студенти, які за семестрове оцінювання отримали кількість балів від 20 до 33 отримують додаткове завдання у вигляді написання реферату.

При простому розрахунку отримаємо:

	Семестровий контроль	Залік	Підсумкова оцінка
<i>Мінімум</i>	33	27	60
Максимум	60	40	100

Загалом, формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка», введеного в дію наказом № 716-32 від 31 серпня 2018 року.

7.2. Організація оцінювання: контрольні опитування у тестовій письмовій формі проводиться після завершення викладання тем. Теми 7 та 9 опрацьовуються студентами самостійно і оцінюються одним тестовим опитуванням. Практичні роботи захищаються на наступному занятті, відповідно до навчального графіка. Студенти, які отримали за контрольні тестові опитування меншу за мінімально передбачену кількість балів, перескладають їх.

Шкала відповідності

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назви лекцій та практичних	Кількість годин		
		лекції	практичні	с/р
<i>Частина 1. Вступ до динамічної геоморфології</i>				
Тема 1. Головні поняття динамічної геоморфології				
1.	<i>Лекція 1.</i> Класифікація процесів морфогенезу Енергетичний баланс Землі. Поняття про умови, чинники та парагенезис процесів	2	-	10
2.	<i>Практична робота 1.</i> Умови, чинники та процеси екзогенного морфогенезу	-	2	
<i>Частина 2. Сучасні процеси екзогенного морфогенезу</i>				
Тема 2. Процеси вивітрювання				
3.	<i>Лекція 2.</i> Процеси фізичного вивітрювання	2	-	6
4.	<i>Лекція 3.</i> Процеси хімічного вивітрювання	2	-	
5.	<i>Практична робота 2.</i> Процеси вивітрювання та природна зональність	-	2	
Тема 3. Гравітаційні процеси та морфолітогенез на схилах				
6.	<i>Лекція 4.</i> Гравітаційні процеси та морфолітогенез на схилах	2	-	6
7.	<i>Практична робота 3.</i> Гравітаційні процеси та морфолітогенез на схилах. Розв'язування практичних задач.	-	2	
Тема 4. Флювіальний морфолітогенез				
8.	<i>Лекція 5.</i> Діяльність тимчасових водотоків. Гідрологія схилу.	2	-	4
9.	<i>Лекція 6.</i> Діяльність постійних водотоків.	2	-	
10.	<i>Практична робота 4.</i> Аналіз умов формування річкової долини за її будовою.	-	2	
11.	<i>Практична робота 5.</i> Морфологія русла та руслові процеси.	-	2	
Тема 5. Нівальний та гляціальний морфолітогенез				
12.	<i>Лекція 7.</i> Процеси нівального та гляціального морфолітогенезу	2	-	4
13.	<i>Лекція 8.</i> Процеси флювіогляціального морфолітогенезу. Геоморфологічна зональність рельєфу давніх гляціальних областей	2	-	
14.	<i>Практична робота 6.</i> Гляціальний морфолітогенез. Розв'язування практичних задач	-	2	
Тема 6. Кріогенний морфолітогенез				
15.	<i>Лекція 9.</i> Кріогенний морфолітогенез	2	-	6
Тема 7. Еоловий морфолітогенез				
16.	<i>Лекція 10.</i> Еоловий морфолітогенез	2	-	8
17.	<i>Практична робота 7.</i> Еоловий морфолітогенез. Розв'язування практичних задач.	-	2	
Тема 8. Карстоутворення				
18.	<i>Лекція 11-12.</i> Карстовий процес та його особливості	2	-	6
Тема 9. Прибережно-морські процеси				
19.	<i>Лекція 13.</i> Динаміка прибережно-морських процесів	2	-	8
<i>Частина 3. Сучасні процеси ендегенного морфогенезу</i>				

Тема 10. Сучасні ендогенні процеси та їх динаміка				
20.	Лекція 14. Вулканогенні процеси та їх причини	2	-	6
21.	Лекція 15. Сейсмічна активність та її причини	2	-	6
22.	Практична робота 8. Просторово-динамічний аналіз сейсмічної та вулканічної активності за один день	-	2	
ВСЬОГО		30	16	70

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 30 год.

Практичні заняття - 16 год.

Консультації – 4 год.

Самостійна робота – 70 год.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна література:

1. *Динамическая геоморфология* / Под ред. Г.С. Ананьева, Ю.Г. Симонова, А.И. Спиридонова: Уч. пособие. – М.: Изд-во МГУ. 1992.
2. *Мізерський В.* Динамічна геологія (загальна геологія). – Львів, 2011.
3. *Рычагов Г.И.* Общая геоморфология. М.: Изд-во МГУ, 2005.
4. *Сіренко І.М.* Динамічна геоморфологія. Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003.-263с.
5. *Сіренко І.М.* Динамічна геоморфологія: навчально-методичний посібник. – Львів: Лабораторія тематичного картографування; МВЦ географічного факультету, 20112. – 39 с.
6. *Стецюк В.В., Ковальчук І.П.* Основи геоморфології: підручник. – Київ, 2005.
7. *Щукин И.С.* Общая геоморфология. (в 3-х томах) - М.: МГУ. 1960, 1964, 1974.
8. *Евсеева Н.С., Окишев П.А.* Экзогенные процессы рельефообразования и четвертичные отложения суши: Учебное пособие. – Томск: Изд-во НТЛ, 2010. – Ч.1. – 300 с.

Додаткова література:

1. *Ананьев Г. С.* Динамическая геоморфология. Формирование вершинных поверхностей. М., 1976.
2. *Аристархова Л.Б.* Процессы аридного рельефообразования. М.:МГУ, 1971.
3. *Асеев А.А.* Древнее материковое оледенение Европы. М.: Наука, 1974.
4. *Башенина Н. В.* Формирование рельефа земной поверхности. — М.: Высшая школа, 1967.
5. *Воскресенский С.С.* Динамическая геоморфология: Формирование склонов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1971
6. *Гвоздецкий Н.А.* Карст. Природа мира.- М.: Мисль, 1981.
7. *Дэвис В. М.* Геоморфологические очерки. ИЛ. 1962.
8. *Зенкович В. П.* Основы учения о развитии морских берегов.—М.: Изд-во АН СССР, 1962.
9. *Ковальчук І.П.* Флювіальна геоморфологія. Текст лекцій. – Львів.: вид-во ЛДУ, 1992
10. *Кукал З.* Скорость геологических процессов. – М.: Мир, 1987. – 246 с.
11. *Леонтьев О. К.* Морская геология (основы геологии и геоморфологии дна .Мирового океана).—М.: Высшая школа, 1982.
12. *Лаврушин Ю.А.* Строение и формирование основных морен материковых оледенений. М.: Наука, 1982.
13. *Леонтьев О.К., Никифоров Л. Г., Сафьянов Г.А.* Геоморфология морских берегов. М., 1975.
14. *Левков Э.А.* Гляциотектоника. - Минск: 1980.
15. *Лютцау С.В.* Основы геоморфологии. М.: МГУ, 1978.

16. *Ободовський О.Г.* Руслові процеси. Навчальний посібник. – К.: РВЦ «Київський університет», 1998. 135 с.
17. *Пенк В.* Морфологический анализ. М.: 1961.
18. *Петров М.П.* Пустыни Земного шара. Л., 1973.
19. *Поздняков А.В.* Динамическое равновесие в рельефообразовании. – М.: Наука, 1988. – 207 с.
20. *Попов А.И., Розенбаум Г.Э., Тумель Н.В.* Криолитология. М., 1985..
21. *Попов А. И., Тушинский Г. К.* Мерзлотоведение и гляциология. М., 1973
22. *Природные опасности России.* Монография в 6 томах. Т.3. Экзогенные геологические опасности / Под ред. В.М.Кутепова, А.И. Шеко. – М.: Издательская фирма «КРУК», 2002. 348 с.
23. *Симонов Ю.А.* Региональный геоморфологический анализ. М.: МГУ, 1972.
24. *Склоны, их развитие и методы изучения.* М.: Мысль, 1971.
25. *Суходровский В.Л.* Экзогенное рельефообразование в криолитозоне. – М.:Мысль, 1979.
26. *Сучасна динаміка рельєфу України /* За ред. доктора географічних наук, професора В.П.Палієнко. – Київ: Наукова думка, 2005. 268 с.
27. *Федорович Б.А.* Динамика и закономерности рельефообразования пустынь. М.: Наука, 1983.
28. *Чалов Р.С.* Русловедение: теория, география, практика. Т.1: Русловые процессы: факторы, механизмы, формы проявления и условия формирования речных русел. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. -608 с.
29. *Шанцер Б.В.* Очерки учения о генетических типах континентальных осадочных образований. М., 1966.

Іноземна література

1. *The Dynamic Earth an introduction to physical geology /* Brian J. Skinner., Stephen C. Porter, John Wiley& Sons, Inc., New York,1992.
2. *Charles C. Plummer, David McGeary* Physical geology., Printed in the USA by Wm C.Brown Comminications, Inc., 1993
3. *Encyklopedia of Geomorphology* (Ed. R.W. Fairbridge) / Nev York.- Amsterdam – London, Reinhold Book Corporation, 1968.
4. *Geomorfologia dynamiczna /*Praca zbiorowa pod red. C. Embletona i J. Thornesa, Warszawa.: PWN, 1985
5. *Klimaszewski M.* Geomorfologia., Warszawa.: PWN, 1985
6. *Migoń P.* Geomorfologia., Warszawa: PWN, 2006
7. *Mizerski W,* Geologia dynamiczna dla geografów., Warszawa.: PWN, 2000
8. *Mycielska-Dowgiałło E., Korotaj-Kokoszyńska M., Smolińska E., Rutkowski J.* Geomorfologia dynamiczna i stosowana . Warszawa, 2001.